



PAPERS

DE LA FUNDACIÓ ORIENTA

FEBRER 2000 – NÚMERO 1

EDITORIAL

La institució Fundació Centre d'Higiene Mental Orienta es va crear el 14 de novembre de 1974 sota el nom de Gabinet Psicològic Orienta. En 1976, amb la creació a Catalunya de la Xarxa de Centres d'Higiene Mental vam decidir anomenar-nos Associació Centre d'Higiene Mental Orienta i integrar-nos en aquell moviment de professionals que preteníem donar una atenció pública i gratuïta. Durant aquests anys va ser necessària la il·lusió i constància dels professionals que formaven l'equip per tirar endavant aquest projecte.

És a partir de l'abril de 1990 que vam aconseguir el primer objectiu de *donar un servei gratuït i públic*, quan el Servei Català de la Salut (SCS) ens va confiar la gestió del Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) Sant Boi/Gavà/El Prat. El 1998 es guanya el concurs per posar en marxa l'Hospital de Dia per a Adolescents de Gavà, el primer sectoritzat i integrat a la comunitat. Seguint la línia "d'una assistència integrada i de continuïtat assistencial", per acord del Programa de salut mental del SCS i

de la Regió Sanitària Costa de Ponent, a partir d'aquest any 2000 passem a gestionar el CSMIJ de l'Hospitalet.

Després d'aquest creixement realitzat últimament, el nostre interès es basa ara en consolidar el projecte institucional de la Fundació Orienta com a entitat proveïdora de serveis de salut mental infantil, juvenil i familiar. Tanmateix volem dotar la Institució amb un bon funcionament intern, així com afavorir els intercanvis i interrelacions amb els diferents professionals dels nostres sectors, especialment d'aquells que estan vinculats al nou equipament que s'acaba d'incorporar a la Fundació, el CSMIJ-l'Hospitalet.

Per tot això hem cregut oportú posar en marxa el full informatiu *Papers*, que publicarem periòdicament, a través del qual podreu conèixer les diferents activitats que duem a terme en l'àmbit de l'assistència, de la docència i de la recerca. Desitgem, doncs, que aquesta iniciativa tingui una molt bona acollida.●

Alfons Icart i Pujol
President de la Fundació Orienta

ARTICLE DE FONDS

INTEGRACIÓ DE LA SALUT MENTAL EN L'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT: UNA EXPERIÈNCIA PILOT

Aquesta experiència es va iniciar l'any 1993. La primera idea anava dirigida a fer un petit desdoblament del Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) i posar una consulta perifèrica a Gavà per atendre la població d'aquest subsector sanitari: Gavà, Begues, Castelldefels, Viladecans i Sant Climent de Llobregat. Però de seguida ens vam adonar que, amb aquell pressupost tan restrictiu, era impossible atendre aquella població.

L'any 1994, amb una ampliació del pressupost, i després de moltes gestions i intents de trobar un lloc on poder atendre, es va desestimar el model inicial per un replantejament innovador: integrar la

salut mental (SM) en l'atenció primària de salut (APS) com qualsevol altra especialitat. Nosaltres visitaríem els casos assignats, i només aquells que fossin necessaris es derivarien al CSMIJ; els altres, es retornarien als facultatius d'APS amb la prèvia discussió clínica i orientació a seguir. Els resultats van ser més positius del que inicialment ens pensàvem uns i altres.

Actualment aquest model s'està portant a terme amb 10 ABS: Castelldefels, Gavà I i II, el Prat I, II i III, Viladecans I i II, Camps Blancs –Sant Boi de Llobregat- i Sant Vicenç dels Horts.

(Continúa)►

► *El punt de partida*

L'atenció a la infància i a l'adolescència comprèn el període de 0 a 18 anys. És el moment de la vida en què es produeixen més canvis. Ser un nadó fins arribar a les portes de l'edat adulta suposa nombrosos canvis evolutius i, per tant, la possibilitat de patir igualment nombroses crisis. Aquestes poden ser enriquidores o, també, l'inici d'un procés que esdevindrà patològic.

En aquest període de la vida, sovint les alteracions es donen en el propi cos o en el comportament. Com més petit és l'infant més apareixen els símptomes en l'esfera corporal. En alguns adolescents, sovint, apareix una simptomatologia d'alteracions orgàniques o ansietats hipocondríiques, com a expressió d'un conflicte emocional.

Quan l'expressió de la crisi es manifesta en el cos, són els pediatres i els metges de capçalera els primers que reben la consulta i, per tant, cal que coneixin aquests fenòmens o alteracions. Un treball interdisciplinari amb els professionals de SM permet que aquests equips que estan en un lloc privilegiat puguin detectar i ajudar els nens i els adolescents – a les seves famílies- en els moments de crisi.

Aplicació del model de treball

Quan un pacient és derivat per l'AP, la nostra primera visita es fa a l'ABS, seguint un procediment específic. Després de conèixer les raons de la derivació a SM –mitjançant la història d'AP o el full d'interconsulta-, en una visita llarga s'indaga: el motiu de consulta del pacient o dels pares, si hi ha altres conflictes més greus –del pacient o dels familiars- i les causes que poden haver-lo desencadenat. A partir d'aquest material, si es veu que es tracta d'una crisi evolutiva o una crisi traumàtica, es valora la capacitat d'*insight* del pacient, o del pacient i la seva família o la família, segons sigui l'edat del consultant.

En cas d'una crisi evolutiva -no hi ha una psicopatologia prèvia-, amb un bon nivell d'*insight*, es dedica la resta de l'entrevista a ajudar a afrontar l'angoixa que provoca la crisi. Aquest és el punt principal de la nostra intervenció en aquest tipus de trastorns. Si es tracta d'una crisi que apareix com a conseqüència de la descompensació d'una

estructura psicopatològica familiar, sovint deguda a una patologia greu per part d'un o de diversos membres significatius de la família, s'intenta mostrar el que està passant, i s'ajuda a fer una demanda més adequada per aquell familiar que ho necessita.

Després de la primera visita tenim una reunió, de tipus sessió clínica, amb els metges i personal d'infermeria, per plantejar els casos atesos. S'exposa la nostra aproximació diagnòstica, el pronòstic i conjuntament dissenyem quina atenció pot ser la més idònia en cada cas. És a dir, ajudem a focalitzar el que cal tractar, com fer-ho, amb quina freqüència i quins canvis cal que es donin per pensar que hi ha una adequada evolució. A partir d'aquest moment són els professionals d'AP els que segueixen el cas. També es dedica una part de la reunió a revisar els casos dubtosos, a fi d'evitar la derivació precipitada a Salut Mental.

Valoració

De la nostra experiència en podem destacar dues valoracions. A curt termini, pensem que aquest sistema d'atenció permet una primera discriminació entre el que pot ser una crisi aguda dins d'un procés evolutiu normal, d'un procés patològic. Aquesta distinció farà variar substancialment el possible abordatge.

També, el fet d'atendre el nen o el jove en l'àmbit habitual d'AP i que el procés el continuï el seu metge –pediatre o de capçalera- fa que el pacient senti una continuïtat entre la nostra consulta i la del professional d'AP. Generalment, també els metges solen viure la nostra intervenció de la mateixa manera, a partir del fet de sentir-se informats, orientats i de saber que poden tornar a parlar del cas si el procés no és satisfactori o ells en tenen necessitat.

Per últim volem destacar la vessant preventiva que implícitament comporta aquest model de treball. Sens dubte, una millor comprensió de les diferents maneres en què es pot manifestar el patiment mental, permet detectar i atendre els inicis de les alteracions o conflictes emocionals, i evitar que, en molts casos, s'agreugi o es facin cròniques. ● A. Icart

SERVEIS DE SALUT MENTAL INFANTIL I JUVENIL

CSMIJ GAVÀ/EL PRAT/SANT BOI

Pertany al Sector Sanitari Delta-Litoral i atén població entre 0 i 18 anys dels municipis de Begues, Castelldefels, el Prat, Gavà, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Sant Vicenç dels Horts, Torrelles i Viladecans. Com a recurs assistencial de primària especialitzada atenem nens

i joves que pateixen trastorns emocionals, de conducta, aprenentatge o desestructuració social. Aquest tipus d'equipament, integrat a la comunitat, permet dur a terme un treball conjunt amb els professionals i equips vinculats a l'atenció primària, com són els pediatres, metges de capçalera,

psicòlegs escolars, serveis socials, etc. Aquests professionals valoren la necessitat de la intervenció i faciliten la derivació als nostres serveis.

Per tal de facilitar i apropar el servei a la població, en aquest moments el CSMIJ del Sector

CSMIJ- l'HOSPITALET

A partir del primer de gener d'aquest any, he iniciat la meua activitat professional a la Fundació Orienta, assumint la coordinació de l'equip del CSMIJ-l'Hospitalet.

Ens proposem, en primer lloc, integrar i consolidar el funcionament de l'equip en les seves tasques clíniques i responsabilitats assistencials. Tanmateix, és molt important en aquests primers mesos, ampliar i potenciar la coordinació entre el CSMIJ i els diferents equipaments de primària –sanitat, ensenyament i serveis socials-, a fi de poder oferir una atenció i assistència de qualitat que ens permeti donar resposta a les demandes i necessitats de la població infantil i juvenil del municipi.

Delta-Litoral atén des de tres seus diferents: **Gavà:** C/ Sant Lluís, 64. **El Prat:** ABS Ramona Via, **Sant Boi de Llobregat:** C/ Ponent, 10. • *Esther Urpines*

Per dur a terme aquest projecte de treball, la Fundació Orienta ha dotat el centre de noves instal·lacions. El nou local, situat al **carrer d'Arts i Oficis, 7**, és de fàcil accés i ofereix les condicions adients, tant pel treball dels professionals com per a una bona atenció dels usuaris.

Per últim, vull subratllar la bona acollida que he rebut per part dels meus nous companys. Sens dubte, és gràcies a l'esforç, l'interès i la il·lusió de tot l'equip que la nostra integració definitiva a la Fundació Orienta serà una realitat ben aviat.●

Conxita Boada i Begues
Coordinadora del CSMIJ-l'Hospitalet

HOSPITAL DE DIA PER A ADOLESCENTS DE GAVÀ

UN ESPAI TERAPÈUTIC NECESSARI

Ja fa un any que la Fundació Orienta va posar en funcionament un projecte en el qual feia temps que hi treballava: *l'Hospital de Dia per a Adolescents de Gavà*.

Adreçat a la població adolescent, l'Hospital de Dia realitza una funció del tot necessària: oferir un espai on els nois i noies, derivats pels Centres de Salut Mental, puguin rebre l'atenció que els cal, mitjançant l'hospitalització parcial, per a resoldre satisfactòriament les seves crisis.

A l'Hospital de Dia l'adolescent troba un espai on se sent acollit, comprès i ajudat per tal de reorganitzar la seva personalitat; un espai separat de la família, però sense desvincular-se'n. Per altra banda, la família hi pot rebre el suport terapèutic per acompanyar el seu fill en el procés de canvi.

L'Hospital de Dia per a Adolescents de Gavà està preparat per atendre 30 adolescents d'edats compreses entre els 13 i els 18 anys, distribuïts en dos grups amb espais físics diferenciats. La durada mitjana d'estada és de 90 dies, i les psicopatologies indicades per a aquest servei són les relacionades amb les crisis de l'adolescència. Les derivacions provenen, fonamentalment, dels Centres de Salut

Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ), de la Unitat de Referència Psiquiàtrica Infanto-Juvenil (URPI) i de la Unitat de Crisi d'Adolescents (UCA).

El projecte terapèutic desenvolupat al nostre hospital permet combinar, en un abordatge global, el tractament individual, grupal i familiar mitjançant recursos psicoterapèutics, ocupacionals, farmacològics i institucionals de forma simultània. L'equip terapèutic és multidisciplinari: metge psiquiatre, psicòleg clínic, assistent social i educador, tots ells presents en la vida del grup. A través d'una sèrie d'activitats pensades en grups petits i mitjans, es configura el procés terapèutic que ha d'ajudar l'adolescent en crisi, a adquirir nivells suficients d'equilibri emocional, identitat conscient, autonomia i maduresa.

Observem, doncs, l'inici del caminar d'aquest nou Hospital de Dia, amb la confiança que podrà assolir les fites que n'espera la nostra societat.●

Mercè Gibert i Clois
Coordinadora de l'Hospital de Dia de Gavà

RECERCA I PUBLICACIONS

PROGRAMA D'ATENCIÓ AL NEN MALTRACTAT

Aquest projecte, que és una iniciativa compartida per la Direcció Atenció Primària (DAP) del Sector Sanitari Delta-Litoral i la Fundació Orienta, es proposa: detectar els inicis dels possibles maltractaments mitjançant protocols elaborats per a tal efecte; desenvolupar plans específics i col·laterals a fi de prevenir-los i, finalment, aconseguir una bona atenció del nen o grup familiar que han estat víctimes de maltractes.

El programa es desenvolupa a partir de dues propostes. Per una banda, un recull d'informació sobre l'abordatge dels maltractaments infantils en la nostra zona d'influència, mitjançant un breu qüestionari adreçat als professionals que hi treballen a l'àmbit sanitari –especialment consulta pediàtrica-, serveis socials i equips d'atenció psicopedagògica (EAP). I per altra, l'elaboració d'un seguit de protocols i propostes d'actuació pel que fa a la

detecció, atenció i prevenció dels maltractaments, així com la seva difusió entre els professionals de l'AP.

El treball està dirigit per la Sra. Montserrat Palau, de la Fundació Orienta i la Dra. Maite Samaniego de l'ICS, i coordinat per Rubén D. Gualtero de la Fundació Orienta. També compta amb la col·laboració d'un professional de serveis socials i

una altre dels EAP, així com de dos estudiants de psicologia de la Universitat Ramon Llull. ● Rubén D. Gualtero P. Coordinador de Recerca i Publicacions

FORMACIÓ I DOCÈNCIA

La nostra institució ha tingut sempre la inquietud de poder compartir l'experiència tant clínica com teòrica amb altres professionals, siguin actius o futurs professionals. Per aquesta raó s'han establert tres nivells generals docents:

1. *Formació de pregrau.* Per a estudiants d'últims cursos acadèmics. Tenim conveni amb les universitats de: Barcelona, Autònoma de Barcelona i Ramon Llull, així com amb Sant Ignasi-Sarrià. Institut Politècnic.

2. *Formació de postgrau.* Per a graduats de nou que vulguin ampliar estudis mitjançant màster o altres cursos de postgrau. A part dels cursos propis,

en aquest moment es tenen convenis amb les següents entitats: Universitat de Barcelona, Facultat de Psicologia i Pedagogia; Fundació Vidal i Barraquer -Universitat Ramon Llull; Associació Catalana de Psicoteràpia Psicoanalítica (ACPP) i el Centre de Psicoteràpia Psicoanalítica (CEPP).

3. *Formació continuada.* Per a personal sanitari amb experiència professional. Aquests cursos estan acreditats per l'Institut d'Estudis de la Salut (IES) de la Generalitat de Catalunya. ●

Montserrat Palau,

Coordinadora de Formació i Docència

AGENDA

CURS DE MEDICINA PREVENTIVA EN L'EDAT PEDIÀTRICA: SALUT MENTAL. Protocol del nen sa

Coordinadora: Montserrat Palau. CSMIJ Gavà/El Prat/Sant Boi.

Participants: Pediatres i personal d'infermeria de l'APS. *Durada:* 20 hores. *Horari:* de 12.30 h a 15.00 h

Dates: els dijous 4, 11, 18, 25 de maig i 1, 8, 15, 22 de juny del 2000. *Preu:* 16.000 ptes.

Lloc: Fundació Orienta - Gavà. Certificat otorgat per l'IES

CURS SOBRE LA SALUT MENTAL INFANTIL I JUVENIL DES D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Coordinador: Alfons Icart. Fundació Orienta

Participants: Professionals de l'atenció primària de salut. *Durada:* 12 hores. *Horari:* de 13.00 h a 14.30 h

Dates: els dimecres 3, 10, 17, 24, 31 de maig i 7, 14, 21 de juny del 2000. *Preu:* 12.000 ptes.

Lloc: CSIMJ-l'Hospitalet. C/ Arts i Oficis, 7 - 08901 l'Hospitalet de Llobr. Reconegut d'Interès sanitari per l'IES

CURS SOBRE EL PROCÉS DE MADURACIÓ A LA PRIMERA INFÀNCIA: HÀBITS FONAMENTALS

Coordinadora: Montserrat Palau. CSMIJ Gavà/El Prat/Sant Boi.

Participants: Pediatres i personal d'infermeria de l'APS. *Durada:* 12 hores. *Horari:* de 13.00 h a 15.00 h

Dates: els dijous 19, 26 d'octubre i 2, 9, 16, 23 de novembre del 2000. *Preu:* 12.000 ptes.

Lloc: Fundació Orienta - Gavà. Reconegut d'interès sanitari per l'IES

Informació i inscripcions: Fundació Orienta. Telf. 93 638 39 93. Fax: 93 633 30 66

DIRECTOR DE LA FUNDACIÓ ORIENTA: **ALFONS ICART I PUJOL**
EDICIÓ I COORDINACIÓ: **RUBEN D. GUALTERO PEREZ**

CARRER SANT LLUÍS, 66 - 08850 GAVÀ - TELÈFON 93 638 39 93- FAX 93 630 84 57